

פתרון הבחינה בגאוגרפיה, 1 יח"ל מועד קיץ 2009

שאלונים: 574, 057102

מוגש על-ידי: אלי לוי, ואורי רעי

מורים לגיאוגרפיה ברשת בתי הספר של יואל גבע

חבל ארץ שלא נלמד - סקנדינביה

על הנבחנים היה לענות על ארבע שאלות: על שאלה 1 (חובה), ועל שלוש מהשאלות (2-5).

שאלה מספר 1 - מיקום החבל ועיצובו

- א. קווי אורך ורוחב: 5 – 32 מזרח. 55 – 74 צפון.
- ב. הגורם העיקרי שעיצב את הנוף בחבל והקשר של גורם זה למיקומו של החבל:
הגורם עיקרי: פעילות קרחונים.
הקשר של הכוח למיקומו של החבל: אזור סקנדינביה נמצא בקרבת הקוטב הצפוני, אזור בו קיימת פעילות קרחונים גדולה עקב טמפרטורה נמוכה באופן קיצוני.
גורם נוסף: נהרות. האזור עשיר בנהרות שביתרו את הנוף הפיזי.
הקשר: אזור עשיר משקעים ובשלגים שיוצרים נהרות גדולים. הנוף ההררי עם השיפוע החד יוצר מפלים שמעצבים באופן קבוע את הנוף.
- ג. צורות הנוף שנוצרו על ידי פעילות קרחונים והשפעתם על פעילות אנושית:
- פיורדים (מפרצי ים עמוקים) - נמלי ים, אתרי תיירות ודיג מקשים על התחבורה.
 - מפרצים - נמלי ים, אתרי תיירות ודיג.
 - איים - אזורי מגורים, נמלי ים, אתרי תיירות ודיג.
 - אגמים - מקורות מים, נתיבי שיט פנימיים, אתרי תיירות ודיג.
 - נהרות - מקורות מים, חשמל הידרואלקטרי, נתיבי שיט פנימיים, אתרי תיירות ודיג
 - שטחי ביצות - חקלאות ודיג. הביצות גם מקשות על סלילת הכבישים.
 - עמקי U ועמקי V - אזורי תיירות וחקלאות.
 - מורנות - אבני בניין.
 - מפלים - אתרי נוף, חשמל הידרואלקטרי.

שאלה מספר 2 - חומרי גלם ומיקום תעשיות

א. מיקום חומרי גלם:

ברזל - צפון סקנדינביה (שבדיה ופינלנד).

נפט - הים הצפוני (נורבגיה).

עץ - בכל האזור (בעיקר בשבדיה ופינלנד).

ב. מיקומם של מפעלי העיבוד של חומרי הגלם:

מפעלי עיבוד עץ - לאורך חוף המפרץ הבוטני (בשבדיה), אזור הימות בפינלנד ובאזורים הנמוכים במזרח נורבגיה בקרבת העיר אוסלו.

הסיבות למיקום מפעלי עיבוד העץ:

שבדיה -

באזור שפכי הנהרות - העץ נכרת באזורי היערות הממוקמים בהרים וברמות, והוא מובל באמצעות כוח המים אל מפעלי העיבוד שבמורד ההרים. באזורים אלה ממוקמים המפעלים ההידרו אלקטריים המספקים אנרגיה למפעלי עיבוד העץ. בנוסף באזור החוף הבוטני ממוקמים נמלי היצוא של העץ המעובד.

חומרי גלם - קרוב ליערות שבהם גדלים העצים.

באזור הישובים הגדולים - אזור דרום שבדיה הוא האזור המיושב לכן מיקום המפעלים בקרבת כוח אדם.

פינלנד -

ליד הנהרות שם מייצרים חשמל הידרואלקטרי וליד מקורות מים הדרושים לפעילות התעשייתית כמו כן בקרבת הערים הגדולות, בקרבת כוח אדם.

נורבגיה -

באזור זרימת הנהרות - אזור ייצור החשמל ההידרואלקטרי. באזור האקלים הנוח. בקרבת הערים הגדולות - כוח אדם.

הסיבות למיקום מפעלי ברזל פלדה ומוצריהם:

שבדיה - בקרבת חומר הגלם.

בקרבת המפעלים ההידרואלקטריים - זוהי תעשייה צורכת אנרגיה.

בקרבת הערים הגדולות - ליד השוק, ליד כוח אדם, ליד הקונים.

בקרבת נמלי הים - ליד נתיבי תחבורה לשם יצוא. ויבוא של פחם שצורכת התעשייה.

פינלנד - בקרבת נמלי הים, ליד נתיבי תחבורה לשם יצוא.

בתי זיקוק:

שבדיה, פינלנד ונורבגיה: בתי הזיקוק ממוקמים ליד החוף, המקום אליו מגיעים צינורות הנפט - מאזור הים הצפוני, שם נמצאים בארות נפט. זוהי תעשייה צמודת נתיבי תחבורה.

שאלה מספר 3 - אקלים

- א. אזורי האקלים של הערים הבאות:
 הלסינקי (פינלנד) ואוסלו (נורבגיה) - אזור קריר / קיץ ממוזג.
 סודנקילה (פינלנד) וקראסואנדו (שבדיה) - אזור קר / קיץ מתון.
- ב. הבדלים באקלים הערים:
סודנקילה (פינלנד) מול הלסינקי (פינלנד):
 הבדל טמפרטורה והסיבה להבדל:
 בסודנקילה טמפרטורה **קיצונית מאוד** (15-) בהלסינקי **הטמפרטורה מתונה יותר** ובהפרש ניכר מול סודנקילה.
הסיבה העיקרית: סודנקילה קרה משמעותית כי היא צפונית יותר וקרובה לקוטב הצפוני ורחוקה מהים (היא נמצאת מעבר לחוג הקוטב הצפוני).
הבדל משקעים והסיבה להבדל:
 בהלסינקי יש **יותר משקעים**.
הסיבה העיקרית: הלסינקי **גשומה יותר** כי היא רחוקה יחסית מהקוטב הצפוני והיא סמוכה לים.
- אוסלו (נורבגיה) מול קראסואנדו (שבדיה):
הבדל טמפרטורה והסיבה להבדל:
 קראסואנדו טמפרטורה **קיצונית מאוד** (16-) לעומת אוסלו שבה **הטמפרטורה מתונה יותר** ובהפרש ניכר. הסיבה העיקרית: קראסואנדו קרה יותר כי היא קרובה לקוטב הצפוני ורחוקה מהים.
 באוסלו יש יותר משקעים. הסיבה העיקרית: אוסלו גשומה יותר כי היא **רחוקה יחסית מהקוטב הצפוני** והיא **סמוכה לים** באזור בו יש זרמי ים חמים.

שאלה מספר 4 - תחבורה

- א. ההבדלים העיקריים בין מערכות התחבורה השונות- בשבדיה יש יותר כבישים ומסילות ברזל, ואילו בפינלנד יש יותר נתיבי שיט פנימיים.
ההסבר (על הנבחן היה לציין הסבר אחד):
1. בשבדיה **ריכוז אוכלוסייה גדול** בדרום המדינה שבו שטח מישורי וערים גדולות אשר מאפשר סלילה של כבישים ומסילות ברזל.
 2. **איזורי המחצבים רחוקים מהאוכלוסייה** והתעשייה ולכן מחייבים רשת שתחבר ביניהם.
 3. בפינלנד המבנה הפיזי לא מאפשר סלילה של כבישים ומסילות ברזל בגלל מספרם הגדול של האגמים.

ב. ההבדלים בין מערכות התחבורה- פינלנד משתמשת הרבה יותר ברשת השייט הפנימית לעומת נורבגיה שבה יש שימוש רב יותר בכבישים.

ההסבר:

התנאים הפיזיים- בפינלנד אגמים רבים שמקשים על סלילה של כבישים ומסילות ברזל. ומנגד מספרם הגדול של האגמים הופך את השייט לנוח ויעיל. ואילו נורבגיה היא מדינה הררית שאין בה אפשרות לשייט פנימי בגלל הפרשי גובה גדולים. הפרשי הגובה מקשים על סלילת מסילות ברזל.

ג. השפעת נתיב התחבורה בין שבדיה לדנמרק (על הנבחן היה לציין השפעה אחת):
הגברת הסחר עם השוק האירופי המשותף-

1. **פיתוח תעשייה-** הוזלת מחירי ההובלה של חומרי הגלם והמטענים תגביר את פיתוח התעשייה. הסיבה לכך - רשת של תחבורה יבשתית שאינה מצריכה תחבורה משלימה ותהיה זולה ומהירה יותר תביא לפיתוחם של מפעלים.
2. **פיתוח תיירות-** תנועה רבה יותר של נוסעים ותיירים שתשתמש ברשת הכבישים ממדינות אירופה לסקנדינביה תביא לפיתוח ענף התיירות בחבל.

שאלה מספר 5 - אוכלוסייה- שבדיה

א. השינויים הצפויים באוכלוסיית שבדיה:

1. **עלייה בתוחלת החיים**, חלקם היחסי של המבוגרים באוכלוסייה עולה (האוכלוסייה מזדקנת) ויש יותר נשים ומאשר גברים בגילאים המבוגרים. רוב אוכלוסיית המדינה בוגרת.
2. **משקלם היחסי של הילדים במדינה יורד**, דבר שמצביע על צמצום הריבוי הטבעי. יש מעט צעירים במדינה.

ב. המגמה המתוארת בטבלה היא:

שבדיה הופכת למדינת מהגרים בגלל הביקוש הרב לידיים עובדות. הגיל המבוגר של האוכלוסייה, ורמת החיים הגבוהה שהופכת את המדינה לארץ יעד למהגרים ממדינות עניות. המהגרים מבצעים עבודות שהאוכלוסייה המקומית לא מעוניינת לעשות ולכן נוצרת דרישה רבה לידיים עובדות פשוטות. כתוצאה מכך, חלקם היחסי של המהגרים באוכלוסייה עולה.

ג. בעיות העלולות להיווצר עקב השינויים:

1. **מתח חברתי-** קסנופוביה (שינאת זרים). המהגרים מגיעים מרקע דתי מסורתי שונה ולכן יוצרים מתח במדינה על רקע דתי, חברתי כמו לדוגמא - **"עליות האיסלאם"**.
2. לחץ על שירותי הרווחה- המהגרים במעמד סוציאקונומי נמוך ולכן מעמיסים על שירותי הבריאות, המשטרה והחינוך.